

НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

CONTINUING PROFESSIONAL EDUCATION: FOREIGN EXPERIENCE

<https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.3.11>

УДК 378.046-021.68:330.3(438)-057

Олексій Сисоєв

ORCID iD 0000-0001-5899-0244

кандидат економічних наук, доцент,
керівник департаменту ліцензування та акредитації,
Київський міжнародний університет,
вул. Львівська, 49, 03179 Київ, Україна,
4998858@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

У статті розкриваються тенденції професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки у Республіці Польща. До таких тенденцій віднесено: створення нормативно-правової бази для розвитку циркулярної економіки і підготовки фахівців з циркулярної економіки; впровадження фінансування проектів, що підтримують розвиток циркулярної економіки, зокрема підготовку фахівців до впровадження моделей циркулярної економіки; взаємозумовленість розвитку економічної теорії й змісту практичної підготовки фахівців з циркулярної економіки; просвіта дітей, молоді і всього населення країни щодо їхньої ролі в охороні навколишнього середовища; різноманітність суб'єктів, задіяних у підготовці фахівців із циркулярної економіки; пріоритетність післядипломної освіти в підготовці фахівців із циркулярної економіки; урізноманітнення форм і методів навчання циркулярній економіці; розгортання професійної підготовки із циркулярної економіки в закладах вищої освіти; забезпечення практико-орієнтованої підготовки з використанням як навчальних проектів, так і проектів на конкретному виробництві (виробничих проектів); відбір для формування змістової компоненти професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки пріоритетних секторів впровадження циркулярної економіки у Республіці Польща; навчання фахівців застосовувати бізнес-моделі циркулярної економіки. Зроблено висновок, що врахування тенденцій професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки у Республіці Польща має вагоме значення для відновлення економіки України, оскільки вони вказують напрями і шляхи досягнення цілей на основі використання досвіду європейської країни.

Ключові слова: відновлення економіки України; післядипломна освіта; просвіта; тенденція; фахівці з циркулярної економіки.

Вступ. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. зазначалося, що цей стратегічний документ на основі аналізу сучасного стану розвитку освіти визначає мету, стратегічні напрями та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політи-

ки у сфері освіти. Розроблення Національної стратегії зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір. Національна

стратегія конкретизує основні шляхи реалізації концептуальних ідей та поглядів розвитку освіти, визначених Національною доктриною розвитку освіти (Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, 2013).

Сьогодні в умовах воєнного стану розроблено важливі документи щодо відновлення України після війни, де закладено стратегічні напрями розвитку освітньої сфери суспільства. Особливо в контексті нашого дослідження привертає увагу аналітична записка «Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі», підготовлена Ресурсно-аналітичним центром «Суспільство і довкілля» в серпні 2022 р. У документі наголошується: «Ця аналітична записка містить обґрунтування концепції зеленого повоєнного відновлення України та можливих моделей її втілення. Запропоновано розглянути дві моделі зеленого відновлення: амбітну та прагматичну. Обидві моделі спрямовані на забезпечення сталого повоєнного розвитку України, а також екологічно та кліматично стійкої відбудови зруйнованих та пошкоджених війною об'єктів» (Зелене повоєнне відновлення України, 2022).

Моделі, які пропонуються, є фактично моделями циркулярної економіки. Загальні та секторальні засади амбітної моделі зеленого відновлення повинні/можуть включати побудову економіки майбутнього: економічне зростання на засадах декаплінгу (макроекономічні показники зростають, тиск на природний капітал знижується). Зокрема, це передбачає зростання показників вуглецевої продуктивності економіки (декарбонізація), водної продуктивності, зменшення питомих показників утворення відходів та забруднення вод і повітря, розвиток циркулярної економіки; збереження природного капіталу, включаючи управління водними, земельними ресурсами та збереження біорізноманіття; підвищення якості життя, включаючи екологічну якість життя населення; створення умов для зелених інвестицій та інновацій, державна підтримка зелених секторів у пріоритетних сферах, створення зелених робочих місць.

Ключова функція прагматичної зеленої моделі відновлення України – «озеленити» процес відновлення, запобігти довгостроковим негативним наслідкам з точки зору зеленого зростання України (build back better) та забезпечити реалізацію окремих, пріоритетних стратегічних ініціатив у цій сфері.

Цілі повоєнного відновлення України формулюються відповідно до цінностей і пріоритетів Європейського Союзу. За таких умов визначення тенденцій професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки у Республіці Польща має вагомe значення для відновлення економіки України, оскільки вони вказують напрями і шляхи досягнення цілей на основі використання досвіду європейської краї-

ни. Зазначимо, що перехід Польщі до циркулярної економіки полегшується членством Республіки Польща в Європейському Союзі.

Мета статті полягає у визначенні тенденцій професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки у Республіці Польща.

Результати дослідження. Найважливішими інститутами у Республіці Польща, які координують діяльність у системі вищої освіти та визначають напрями наукових досліджень у цьому секторі освіти є Польська Академія Наук, Міністерство Національної Освіти, Міністерство Науки і Вищої освіти, Комісія Сейму, яка займається проблемами освіти і науки на глобальному рівні (Radziewicz-Winnicki, 2007, s. 220).

До найважливіших завдань освіти Республіки Польща Cz. Banach (2007) відносить гармонізацію освіти з економікою і господарством, які швидко змінюються, та з ринком праці. При цьому зазначається, що трансформаційні процеси, що відбуваються в економіці і господарстві Польщі, потребують професійної мобільності в зміні кваліфікацій та оновлення знань (s. 92). Отже, вчений наголошує на необхідності зміни системи господарювання на кшталт збереження навколишнього середовища.

На основі теоретичного аналізу досліджень польських науковців і вивчення практики професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки в Республіці Польща визначимо її основні тенденції.

Перша тенденція в професійній підготовці фахівців з циркулярної економіки (економіки замкненого циклу) в Республіці Польща – це *створення нормативно-правової бази для розвитку циркулярної економіки і підготовки фахівців з циркулярної економіки*, яка базується на документах і вимогах до розвитку економіки Європейського Союзу. Необхідно підкреслити, що в Республіці Польща вже існує формально-правова база, яка встановлює правила, згідно з якими винагороджуються новаторські підприємства та ефективно використання ресурсів, інноваційні рішення в економіці, які враховують нові джерела сировини, збільшуючи повторне використання матеріалів та їхню переробку, зменшуючи тим самим кількість утворених відходів. На рівні державних документів наголошується, що важливими елементами підтримки процесу переходу до циркулярної економіки є: фінансування, освіта та сприяння діяльності з впровадження циркулярної економіки.

Підкреслимо, що в Республіці Польща розроблені методи фінансування проєктів, що підтримують трансформацію до циркулярної економіки та підготовку фахівців цього напрямку. Постійно розглядаються приклади досвіду, форм та правил у цьому відношенні як на рівні ЄС (наприклад, створення платформи, що підтримує фінансування та розви-

ток циркулярної економіки), так і країн-членів (наприклад, вказівки щодо фінансування циркулярної економіки комерційними голландськими банками), а також постанови уряду Республіки Польща та пропозиції щодо подальших дій. Тому наступною тенденцією є *впровадження фінансування проєктів, що підтримують розвиток циркулярної економіки, зокрема підготовку фахівців до впровадження моделі циркулярної економіки*.

Разом з тим, банківський сектор Польщі відстежує численні бар'єри у фінансуванні проєктів відповідно до моделі циркулярної економіки. До таких бар'єрів, зокрема, відносяться: недостатня компетентність оцінювання заходів та переваг трансформації, що призводить до більш високого оціночного ризику; відмова щодо прийняття заявок на позику або менш привабливі умови фінансування. Отже, для здійснення трансформації до циркулярної економіки важливою є підготовка фахівців і їхня професійна діяльність, що підтримує нові бізнес-моделі, включаючи запуск коштів спеціального призначення та інших стимулів для суб'єктів, які беруть участь у цьому процесі. Саме тому нагальною проблемою для Республіки Польща є реалізація заходів щодо підготовки фахівців із циркулярної економіки й підвищення кваліфікації в цьому напрямі тих, хто вже працює (Dziobek, Kulczycka, 2019, s. 36).

Також трансформацію до циркулярної економіки можна підтримати спеціальними фінансовими програмами у вигляді субсидій, позик, гарантій тощо, які сприятимуть їх використанню фізичними особами та підприємствами, що працюють у різних юридичних формах і дають можливість підвищити кваліфікацію своїх працівників у цьому напрямі. Такі соціальні інструменти, як краудфандинг, які все частіше використовуються через специфіку проєктів циркулярної економіки, також можуть використовуватися для фінансування професійної підготовки фахівців з циркулярної економіки (Dziobek, Kulczycka, 2019, s. 36).

Важливою тенденцією є *взаємозумовленість розвитку економічної теорії та змісту практичної підготовки фахівців із циркулярної економіки*. Зокрема, у дослідженнях польських економістів показана роль інституціонального підходу до розвитку економіки і подолання тих кризових явищ, які спостерігаються в глобальній економіці, показана роль економічних інститутів у розбудові економіки замкнутого циклу і подоланні тих негативних явищ у природному середовищі, які виникають при розвитку економіки за лінійною моделлю. Такі висновки переносяться в зміст професійної підготовки фахівців з економіки замкнутого циклу.

Важливою тенденцією в професійній підготовці фахівців із циркулярної економіки в Республіці Польща є *просвіта дітей, молоді і всього населення країни щодо їхньої ролі в охороні навколишнього се-*

редовища, запобіганні утворенню озонових дір і вимиранню різних видів тварин і рослин, досягненні чистоти повітря. Необхідно підкреслити, що питання охорони середовища, налагодження чистої економіки почали набирати значної актуальності після того, як Республіка Польща приєдналася до Європейського Союзу. Свідоме ставлення до збереження навколишнього середовища і впровадження відповідних технологій господарювання формується у дітей Польщі ще на етапі навчання підприємству в основній і старшій школі (навчання у ліцеях і класах понадгмназійних).

Також важливою тенденцією є *розгляд освітніх послуг як таких, що здатні вплинути на ефективність економіки, яка потребує швидкої перепідготовки кадрів, озброєння їх новими знаннями й компетентностями*.

Наступна тенденція – це *залучення різних суб'єктів системи освіти і господарювання до професійної підготовки фахівців з циркулярної економіки*.

У Республіці Польща професійна підготовка фахівців із циркулярної економіки активно впроваджується не тільки закладами вищої освіти, а й у системі післядипломної освіти фахівців, у процесі проведення різних тренінгів і семінарів, організованими Фондами та Організаціями, що надає змогу фахівцям різного профілю отримати знання з циркулярної економіки і спрямувати свою професійну діяльність на розв'язання стратегічних екологічних завдань, побудову бізнесу відповідно до визначених цілей сталого розвитку суспільства.

Отже, як тенденцію можна виділити *різноманітність суб'єктів, задіяних у підготовці фахівців із циркулярної економіки*. До таких суб'єктів можна віднести: заклади вищої освіти; систему післядипломної освіти; національні та європейські організації; кластери, асоціації ті центри технологічного сервісу; інші зацікавлені інституції (Сисоєв, 2022).

Разом з тим, пріоритетність у підготовці фахівців зберігає післядипломна освіта. Тому варто визначити як тенденцію *пріоритетність післядипломної освіти у підготовці фахівців з циркулярної економіки*. Післядипломна освіта пропонує для підготовки фахівців з циркулярної економіки варіативні напрями, які можуть бути узгоджені з професійною діяльністю і професійними затребуваннями слухачів. Підкреслимо, що за такою формою підготовки можуть навчатися випускники закладів вищої освіти, а також працівники виробничих фірм, підприємств сфери послуг, які бажають отримати нову професійну спеціальність (Сисоєв, 2021).

Привертає увагу і така тенденція, як *урізноманітнення форм і методів навчання циркулярній економіці*. Широке використання тренінгів, екокарт (екокартографування), таких форм роботи, як виїзд з навчальною метою до фірм та виробництв, який організовується додатково як екскурсія.

Новою тенденцією у професійній підготовці фахівців з циркулярної економіки у Республіці Польща (з 2018 р.) можна вважати *розгортання професійної підготовки із циркулярної економіки в закладах вищої освіти*. У Польщі відкрили новий напрям підготовки фахівців з циркулярної економіки на рівні бакалавра. Підготовка бакалаврів за напрямом «циркулярна економіка» (економіка замкненого циклу) є практико-орієнтованою з співвідношенням теоретичного й практичного навчання 40/60, або 36/64. Можна констатувати, що Республіка Польща розпочала системну підготовку фахівців із циркулярної економіки (економіки замкненого циклу). Якщо до 2018 р. така підготовка здійснювалася лише в системі післядипломної освіти фахівців, то з 2018/2019 навчального року розпочалася підготовка бакалаврів з напрямку «Циркулярна економіка» на бакалаврському рівні. Варто відзначити, що вже чотири роки така підготовка здійснюється в Сілезькому університеті (Sysoiev, 2021).

Щодо організації професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки, то можна виділити таку тенденцію, як *забезпечення практико-орієнтованої підготовки з використанням як навчальних проєктів, так і проєктів на конкретному виробництві (виробничих проєктів)*.

Також заслуговує на увагу така тенденція, як *надання значної уваги вивченню англійської мови*.

Важливого значення набуває така тенденція, як *відбір для формування змістової компоненти професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки пріоритетних секторів впровадження циркулярної економіки у Республіці Польща*.

Серед пріоритетних галузей польської економіки для впровадження циркулярної економіки були визначені будівництво, енергетика, гірничо-промисловість та металургія, біоекономіка та сектор пластмас. Такий відбір був продиктований порівняно високим споживанням ресурсів у цих галузях, а отже, великою кількістю відходів та значними негативними екологічними наслідками. Були розглянуті також політична воля та соціальна трансформація сучасного стану таких секторів економіки (Сисоєв, 2020).

Також при організації навчання циркулярній економіці простежується тенденція – *навчання*

фахівців застосовувати бізнес-моделі циркулярної економіки на основі методології еволюційного характеру діяльності, яка полягає в переході до циркулярної моделі і вимагає більш продуманого підходу, хоча теоретично повний набір бізнес-моделей може бути застосований до всіх галузей економіки.

Висновки. Теоретичний аналіз і вивчення практики дає можливість сформулювати такі тенденції професійної підготовки фахівців з циркулярної економіки у Республіці Польща, а саме:

- – створення нормативно-правової бази для розвитку циркулярної економіки і підготовки фахівців з циркулярної економіки;
- – впровадження фінансування проєктів, що підтримують розвиток циркулярної економіки, зокрема підготовку фахівців до впровадження моделей циркулярної економіки;
- – взаємозумовленість розвитку економічної теорії й змісту практичної підготовки фахівців із циркулярної економіки;
- – просвіта дітей, молоді і всього населення країни щодо їхньої ролі в охороні навколишнього середовища;
- – різноманітність суб'єктів, задіяних у підготовці фахівців із циркулярної економіки;
- – пріоритетність післядипломної освіти у підготовці фахівців із циркулярної економіки;
- – урізноманітнення форм і методів навчання циркулярній економіці;
- – розгортання професійної підготовки із циркулярної економіки в закладах вищої освіти;
- – забезпечення практико-орієнтованої підготовки з використанням як навчальних проєктів, так і проєктів на конкретному виробництві (виробничих проєктів);
- – відбір для формування змістової компоненти професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки пріоритетних секторів її впровадження;
- – навчання фахівців застосовувати бізнес-моделі циркулярної економіки.

Врахування таких тенденцій у професійній підготовці фахівців задля відновленні економіки України, без сумніву, буде корисним й продуктивним на шляху до приєднання до європейської спільноти і стане перспективою наших подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі. Аналітична записка. Львів: Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», 2022. 32 с.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (дата звернення: 3.10.2022).
3. Сисоєв О. Професійна підготовка фахівців до відбору пріоритетних секторів впровадження циркулярної економіки в Республіці Польща. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2020. № 4. С. 110–115. DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2020.4.14>
4. Сисоєв О. Організація післядипломної підготовки фахівців із циркулярної економіки у Республіці

- Польща (на прикладі Сілезької Політехніки). *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2021. № 1. С. 72–80. DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.1.9>
5. Сисоев О. Суб'єкти підготовки фахівців з циркулярної економіки у Республіці Польща. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. № 203. С. 136–145.
6. Banach Cz. O strategii i kierunkach rozwoju edukacji. «*Gorące*» problemy edukacji w Polsce / Red. T. Lewowicki. Warszawa: KNP WSP ZNP, 2007. S. 89–98.
7. Dziobek E., Kulczycka J. Finansowanie działalności przedsiębiorstw w modelu gospodarki o obiegu zamkniętym. *Gospodarka o obiegu zamkniętym w polityce i badaniach naukowych* / Red. J. Kulczycka. Kraków: Wydawnictwo IGSMiE PAN, 2019. S. 35–46. URL: https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/the_circular_economy_in_policy_and_scientific_research.pdf (дата звернення: 3.10.2022).
8. Radziewicz-Winnicki A. Kapitał społeczny versus nauka i szkolnictwo wyższe w realiach współczesności. «*Gorące*» problemy edukacji w Polsce / Red. T. Lewowicki. Warszawa: KNP WSP ZNP, 2007. S. 219–234.
9. Sysoiev O. Bachelor program in circular economy: experience of the Republic of Poland. *Education: Modern Discourses*. 2021. № 4. P. 146–152. DOI: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2021-4-14>

References

- Zelene povoyenne vidnovlennya Ukraini: viziya ta modeli. Analitichna zapiska [Green post-war reconstruction of Ukraine: vision and models. Analytical note]* (2022). Resource-Analytical Center «Society and Environment».
- Nacionalna strategiya rozvitku osviti v Ukraini na period do 2021 roku. Ukaz Prezidenta Ukraini vid 25 chernoya 2013 roku № 344/2013 [National strategy for the development of education in Ukraine for the period until 2021. Decree of the President of Ukraine dated June 25, 2013 №. 344/2013]*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>
- Sysoiev, O. (2020). Profesijna pidgotovka fahivciv do vidboru prioritetnih sektoriv vprovadzhennya cirkulyarnoyi ekonomiki v Respubliци Polsha [Professional training of specialists for the selection of priority sectors for implementation of circular economy in the Republic of Poland]. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, 4, 110–115. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2020.4.14>
- Sysoiev, O. (2021). Organizaciya pislyadiplomnoyi pidgotovki fahivciv iz cirkulyarnoyi ekonomiki u Respubliци Polsha (na prikladi Silezkoyi Politehniky) [Organization of postgraduate training of circular economy specialists in the Republic of Poland (on the example of Silesian Polytechnics)]. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, 1, 72–80. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.1.9>
- Sysoiev, O. (2022). Sub'єkti pidgotovki fahivciv z cirkulyarnoyi ekonomiki u Respubliци Polsha [Subjects of training of specialists in circular economy in the Republic of Poland]. *Naukovi zapiski. Seriya: Pedagogichni nauki*, 203, 136–145.
- Banach, Cz. (2007). O strategii i kierunkach rozwoju edukacji. T. Lewowicki (Red.), «*Gorące*» problemy edukacji w Polsce (S. 89–98). KNP WSP ZNP.
- Dziobek, E., Kulczycka, J. (2019). Finansowanie działalności przedsiębiorstw w modelu gospodarki o obiegu zamkniętym. In J. Kulczycka (red.), *Gospodarka o obiegu zamkniętym w polityce i badaniach naukowych* (s. 35–46). Wydawnictwo IGSMiE PAN. https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/the_circular_economy_in_policy_and_scientific_research.pdf
- Radziewicz-Winnicki, A. (2007). Kapitał społeczny versus nauka i szkolnictwo wyższe w realiach współczesności. In T. Lewowicki (red.), «*Gorące*» problemy edukacji w Polsce (s. 219–234). KNP WSP ZNP.
- Sysoiev, O. (2021). Bachelor program in circular economy: experience of the Republic of Poland. *Education: Modern Discourses*, 4, 146–152. <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2021-4-14>

Стаття надійшла до редакції 05.10.2022

Прийнято до друку 27.10.2022

TRENDS OF PROFESSIONAL TRAINING IN CIRCULAR ECONOMY IN THE REPUBLIC OF POLAND

Sysoiev Oleksii, PhD in Economy, Associate Professor,
Head of the Department of Licensing and Accreditation,
Kyiv International University, 49 Lvivska Str., 03179 Kyiv, Ukraine,
4998858@gmail.com

The article reveals the trends of professional training of circular economy specialists in the Republic of Poland. Such trends include: the creation of a legal framework for the development of the circular economy and the training

of specialists in the circular economy, the implementation of financing projects that support the development of the circular economy, in particular the training of specialists for the implementation of circular economy models, the interdependence of the development of economic theory and the content of practical training of specialists in circular economy, education of children, youth and the entire population of the country regarding their role in environmental protection, the diversity of subjects involved in the training of circular economy specialists, the priority of postgraduate education in the training of circular economy specialists, the diversification of circular economy education forms and methods, deployment of professional training on the circular economy in higher education institutions, provision of practice-oriented training using both educational projects and projects on specific production (production projects), selection for forms development of the content component of the professional training of circular economy specialists in the priority sectors of circular economy implementation in the Republic of Poland, training specialists to apply circular economy business models. It was concluded that taking into account the trends of professional training of specialists in the circular economy in the Republic of Poland is of great importance for the recovery of the economy of Ukraine, as they indicate directions and ways of achieving goals based on the experience of European countries.

Keywords: *circular economy specialists; education; post-graduate education; recovery of the economy of Ukraine; trend.*